

כ"ב בשבט התש"ע - 6-13.2.2010
גליון 83

האסטרטגיה התלת-מימדית של ישראל

משתתפי "כנס הרצליה" נחלקו בשאלה, אם הוויכוח בינינו ובין הפלסטינים הוא על תוצאות מלחמת ששת הימים או על תוצאותיה של מלחמת העצמאות. על הראשונים עדיין מוטל להסביר מה רצו מאיתנו מדינות ערב ואש"ף לפני 1967
עמנואל נבון

בנימין נתניהו בלבד כהוגן את שומעיו ב"נאום הרצליה" שלו, כאשר דיבר כמעט אך ורק על ארכיאולוגיה ועל תיירות. לא שמישהו ציפה שהוא יגיד את היום ואת השעה היעודים לפעולה הצבאית המשוערת נגד איראן. אך התרגיל היה עשוי היטב, ואני יכול לתאר לעצמי את עוזי ארד נהנה מתסכולו של מחליפו.

מסקנתי מכנס הרצליה של השנה היא, כי על ישראל לאמץ אסטרטגיה תלת-מימדית באשר לסכסוך הערבי-ישראלי.

מרידור עדיין מתלבט

הסכסוך הישראלי-פלסטיני הוא עדיין עניין של ויכוח אידיאולוגי. הוויכוח כבר אינו על שלמות טריטוריאלית לעומת שלום (שני הצדדים לוויכוח ההוא כבר מזמן הובסו על ידי המציאות), אלא על 1967 לעומת 1948. במילים אחרות, האם ניתן לסמוך על הערבים בכלל ועל הפלסטינים במיוחד, שהם אמנם יניחו לישראל לחיות בשקט, אם יבטלו תוצאותיה של מלחמת 1967, או האם הם תמיד יתקשו לבטל את תוצאותיה של מלחמת 1948?

דן מרידור טרם קבע את עמדתו בעניין. בכנס הוא סיפר סיפור (שכבר שמעתיו מפיו) על פגישה שהיתה לו עם מחמוד עבאס לפני פסגת קמפ דייוויד ב-2000. עבאס סיפר למרידור, שהוא לקח את בנו לנצרת, הראה לו את הבית שבו נולד ואמר: "אנו לא שבים לבית הזה". אך בקמפ דייוויד היה זה דווקא עבאס, שהתקש שלא לוותר על "זכות השיבה". למרידור עדיין לא ברור, האם הפלסטינים רודפים אחריו בגלל 1967 או בגלל 1948. "אם מדובר ב-1967, ניתן ליישב את הסכסוך", הוא אמר. "אם מדובר ב-1948 – לא ניתן לעשות זאת". הוא גם אמר שהסטטוס קוו בלתי ניתן להגנה, ברומזו לכך שיש ליישב את הסכסוך. הוא לא אמר מה הוא ממליץ לעשות, אם וכאשר יוברר לו שהסכסוך אינו על 1967, אלא על 1948.

לדן שיפטן (מאוניברסיטת חיפה), לעומת זאת, אין ספק, כי הסכסוך הוא על 1948, ולכן הוא אינו פתיר. לפיכך, לשיטתו על ישראל לשחרר את עצמה מהפלסטינים, על ידי כך שתפנה את מרבית שטחי יהודה ושומרון, "לא מפני שזה מגיע לפלסטינים, אלא מפני שלישראלים לא מגיע להיתקע איתם".

אליוט אברמס (מהמועצה ליחסי חוץ) לא הבהיר את עמדתו בוויכוח בין 1948 ובין 1967, אף על פי שהוא כן אמר, שאין הצעה ישראלית שהיתה מספקת את ערפאת, ושעבאס מנסה להרוויח זמן, בידעו כי הוא ברוז צולע, והוא אינו רוצה להיכנס להיזכר כמנהיג הפלסטיני הראשון שוויתר על "זכות השיבה". אם אין פירוש דבר שמדובר ב-1948, מה כן הפירוש?

הוויכוח בכנס היה למעשה בין דן שיפטן ואליוט אברמס מצד אחד, ובין דני רוטשילד (היו"ר החדש של הכנס) ודניאל קרצר (לשעבר שגריר ארה"ב בישראל) מצד שני. רוטשילד וקרצר בדעה שהסכסוך הוא על 1967, ולכן ניתן ליישב אותו (השאלה שיש להפנות אליהם היא מדוע, אם כן, היה העולם הערבי במלחמה עם ישראל לפני 1967, ולמה הוא הקים את אש"ף ב-1964). זו הסיבה שהם ממליצים להשיב בחיוב ל"יוזמת השלום הערבית". קרצר למעשה אמר לקהל השומעים לא להאמין לשאר חברי הפאנל, למעט לרוטשילד, ורק לסמוך עליו. (זה הזכיר לי מאמר דעה של אוולין גורדון בג'רוסלם פוסט, כשקרצר עדיין היה שגריר בישראל, שכותרתו היתה: "דן קרצר מתנהג כמו ישראלי". אמת.)

הצעתו של אולמרט לעבאס בספטמבר 2008 היתה למעשה אימוץ של "יוזמת השלום הערבית". אך בכל זאת עבאס דחה אותה. קרצר ניסה לנקות את עבאס באומרו, כי באותה תקופה היה אולמרט ברוז צולע. אך, כפי שחשף אליוט אברמס, ממשל בוש עודד את עבאס לקבל את ההצעה. לטענת אברמס, אם אמנם היה עבאס רציני וכן ברצונו לסיים את הסכסוך עם ישראל בגבולות שלפני 1967, יכול היה לקבל את ההצעה, ואז להאשים את ממשלת ישראל החדשה באי-כיבוד (במיוחד שבספטמבר 2008 התחזית היתה שציפי לבני תחליף את אולמרט ולא שתתקיימנה בישראל בחירות חדשות).

"מלחמה רכה" קשה מאוד

בהנמקתו של דני רוטשילד יש חולשה גדולה וסתירה. לדבריו, מפני שהסטטוס קוו הוא התאבדות דמוגרפית, על

ישראל להיחלץ ממנו. הוא דוחה את הרעיון לבצע זאת חד-צדדית, היות שלטענתו, ההשלכול הביטחוניות של נסיגה חד-צדדית מיהודה ושומרון מהוות התאבדות השקולה לפצצה הדמוגרפית המתקתקת. לכן, עלינו להגיע לעסקה עם הפלסטינים. מה שהוא בעצם אומר זה שעל ישראל לצפות שהפלסטינים יצילו את ישראל מהפלסטינים. אלא שאין בכך היגיון, היות שחלום הבלהות של ישראל (כלומר, ההנחה שהזמן והדמוגרפיה יהפכו את פתרון שתי המדינות לבלתי רלוונטי) הוא החלום הוורוד של הפלסטינים. ואכן, סאאב עריקאת פרסם זה עתה דף עמדה, שבו המליץ להמיר את פתרון שתי המדינות בפתרון המדינה האחת. דווקא משום שהפלסטינים יודעים שישראל מובעתת מן הרעיון להפוך למדינה דו-לאומית, הם רוצים למשוך זמן.

אם ישראל מעוניינת לנתק את עצמה מן הפלסטינים, אל לה לצפות, שהפלסטינים ישתפו איתה פעולה בכך. זו הסיבה שמאז 2000 שוכנעתי, שרק רעיונו של דן שיפטן נשמע הגיוני.

אלא שניתן ליישם את האסטרטגיה של שיפטן רק אם ישראל תשלים את הטכנולוגיה (היקרה) להגנה על עצמה מפני טילים קצרי טווח, תרתיע באופן אפקטיבי את איראן ואת גרורותיה ותעביר את "המלחמה הרכה" למגרש של האויב.

מבצע "עופרת יצוקה" הוכיח, שלישראל היכולת ההרתעה הצבאית מפני מתקפות טילים באזורים שפונו חד-צדדית, אבל גם שהפלסטינים לחלוטין תמרנו את ישראל בזירה הדיפלומטית והתקשורתית. לישראל נדרש דו"ח גולדסטון, כדי שסוף סוף תגיע למסקנה (באיחור של 40 שנה), שמאז מלחמת יום כיפור מנהל העולם הערבי נגדה "מלחמה רכה" באמצעות התקשורת, האו"ם והארגונים הבלתי ממשלתיים. כשהיתה שרת חוץ, השיקה ציפי לבני קו טפשי (על פי המלצת משרד החוץ) שלפיו "המלחמה הרכה" עוסקת ב"מיתוג" ובשכנוע העולם שישראל היא "על הכיפיק". השופט הבריטי, שהוציא נגדה לפני חודשיים צו מעצר, באופן ברור לא התרשם מכך שלישראל יש חופים נחמדים וחברות היי-טק מובילות. הגיע הזמן שמנהיגי ישראל יבינו, שדו"ח גולדסטון (שאותו כינה ראש הממשלה נתניהו איום אסטרטגי על ישראל) הוא התוצאה של "המלחמה הרכה", ושיש להילחם את המלחמה בעזרת אסטרטגיה ברורה ועקבית. מביכה העובדה, שמי שעד עתה נלחם את "המלחמה הרכה" של ישראל היו ארגונים פרטיים – כמו למשל "מבט לתקשורת הפלסטינית", UN Watch, ו-BICOM – בעוד שמשרד החוץ רק יודע לילל על תקציב יחסי-הציבור הזעום שלו.

המלח של נפוליון

באשר לאיראן, ההרתעה היתה ותישאר עניין מורכב. בכנס הרצליה, טים גולדימן, לשעבר שגריר שוויץ באיראן, אמר למעשה, שעל המערב להמשיך לשאת ולתת עם אחמדינג'ד, ואפילו לא לחשוב על הפלת משטרו. הצהרה זו מלמדת אותנו, כמובן, הרבה מאוד על האינטרסים של שוויץ באיראן. באפריל 2009 נשיא שוויץ, הנס-רודולף מרץ, אירח בחמימות את אחמדינג'ד. בינתיים, חברת האנרגיה השוויצרית EGL חתמה ב-2008 על עסקה עם איראן לייבוא 5.5 מיליארד מ"ק של גז טבעי כל שנה בין 2011 ל-2035 (צעד המחליש את מאמציה של ארה"ב להפעלת לחץ כלכלי על איראן). אין פלא, אפוא, שגולדימן הדגיש את הצורך להניח לאחמדינג'ד. פרנסואה הייסבורג, יו"ר המכון הבינלאומי ללימודים אסטרטגיים ושל מרכז ג'נבה ללימודי ביטחון, טען ששיחות עם איראן הפכו חסרות תועלת, ושגם אמברגו מוחלט על נפט מזוקק לא יאיים על משטר האייתוללות (היות שאמברגו כזה ישפיע רק על מחצית צריכת הדלק של המדינה), ושם מכה צבאית היתה מצליחה לעכב את תוכנית הגרעין של איראן, כמו שההתקפה הישראלית על אוסיראק ב-1981 הצליחה לעכב את תוכנית הגרעין העיראקית, כדאי בהחלט לשקול צעד כזה.

אלא שנקודות החולשה של ישראל אינן מתמצות רק בדמוגרפיה הפלסטינית, בתעמולה הערבית ובתוכנית הגרעין. נקודת חולשה נוספת היא תלות העולם בנפט. שני מושבים בכנס הוקדשו לנושא זה. ג'יימס ווסלי (ראש ה-סי. איי. איי. לשעבר, התומך נמרצות בעצמאותה של ארה"ב בתחום האנרגיה) טען נחרצות, כי המערב מממן את אויביו וחופר את קברו במו-ידיו בכך שאינו נגמל מהנפט. יוסי הולנדר (יזם ישראלי, המשקיע עתה את זמנו ואת הונו בשדולה נגד הנפט) הראה באופן משכנע שהנפט הוא קללה לכלכלת העולם, ומהווה סיבה עיקרית ל"סובלנות" של ארה"ב כלפי ערב הסעודית. גל לופט (מומחה ישראלי לאנרגיה, היושב בווישינגטון) טען כי דרושה מנהיגות פוליטית, כדי להפוך את הידע המדעי למהפכות אנרגיה. הוא נתן את הדוגמה של נפוליאון בונפרטה, שהחליט שנמאס לו מן התלות של צרפת במלח, והציע פרס על גילוי תחליף לשימור מזון. כך נולדו ויוצרו קופסאות הוואקום, שהפכו את צרפת ל"חופשית ממלח". מכאן שם ספרו של לופט "להפוך נפט למלח". הידע הדרוש להורדת הנפט מכס המלוכה ישנו; אנו זקוקים למנהיגות, ועל ישראל להוביל את הדרך, ולו רק בגלל העובדה שהיא הקורבן הגיאופוליטי הראשי של כוח הנפט. מעודד שנתניהו אימץ את הרעיון להקים צוות (שבראשו פרופ' יוג'ין קנדל מן האוניברסיטה העברית) כדי להפוך את ישראל למובילה בתחום אנרגיה חלופית. אחרי נכלות הכל, הודות למעורבותו האישית של שמעון פרס, שי אגסי החל את ה-Better Place שלו.

מכאן, שעל האסטרטגיה הישראלית להיות תלת-מימדית: הכנת הקרקע להיפרדות בפועל מהפלסטינים; יוזמה וניהול באופן מקצועי של "המלחמה הרכה", שבה היא מפסידה כבר כמעט ארבעה עשורים; הובלת מהפכת האנרגיה. אם ישראל תצליח לחלץ את עצמה מהפלסטינים, לנטרל את התעמולה הערבית ולסייע לעולם להיגמל מהנפט, מצבה הגיאופוליטי ישתפר באורח דרמטי.

באשר לאיראן, אל תסמכו על שוויץ. אך אם חורף גרעיני ישרור באזורנו, לפחות אנו הישראלים נוכל ליהנות, לפחות בינתיים, מהארכיאולוגיה וממקומות התיור שאותם הבטיח לנו נתניהו.